

Priloga: Rzd-01-16-00010-01

Datum: 20.5.2016

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00051**

Ime enote: **Suhozidna gradnja**

Sinonimi imena enote:

Kraška gradnja na suho, Istrska suhogradnja

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **znanja o naravi in okolju**

Podzvrsti:

znanja o prostoru, rokodelska in obrtniška znanja

Tipološka gesla:

suhogradnja, gradnja zidov

Kratek opis:

Suhozidna gradnja je večina zidanja brez uporabe veziva, pri kateri z odbiranjem razpoložljivega lokalnega kamna, pridobljenega s čiščenjem in urejanjem zemljišč, ter ob razumevanju skladnje nastajajo različni tipi trdnih kamnitih objektov.

Opis:

Suhozidna gradnja je večina zidanja brez uporabe veziva, pri kateri z odbiranjem razpoložljivega lokalnega kamna, pridobljenega s čiščenjem in urejanjem zemljišč, ter ob razumevanju skladnje nastajajo različni tipi trdnih kamnitih objektov. Znanje zlaganja kamenja na suho brez uporabe veziva je osnovna in prvobitna tehnika gradnje predvsem na Krasu in v Istri ter je bilo eden izmed osnovnih pogojev preživetja na kamnitem kraškem in istrskem svetu.

Za gradnjo suhih zidov v odprti krajini se uporablja izključno lokalni neobdelani kamen iz neposredne bližine gradnje. Na Krasu je to apnenec, večinoma masivni različni karbonatni kamni nepravilnih oblik, lahko tudi pravilnejši plastnati. V slovenski Istri prevladuje sedimentna kamnina peščenjak. Graditelj se mora vedno znova prilagajati razpoložljivemu, vselej drugačnemu materialu in ga smiselno sestaviti v uporabno konstrukcijo, zato prihaja tudi do lokalno pogojenih različic. Suhi zid je kot rezultat bivanja človeka in njegove uporabe prostora ključni element značilne kraške in istrske kulturne krajine.

Najenostavnejši so enojni zidovi, v katerih so kamni nanizani eden na drugega v eni vrsti brez vezivnega drobirja. Pogostejši dvojni zidovi imajo na zunanji dveh straneh pozidano kamenje z licem, vmesni prostor napolnjuje kamnit drobir. Strukturno celovitost zidu zagotavljata pritisk kamnov eden na drugega ter prepletanje teh v vzdolžni in prečni smeri, tako da se kamni med seboj vežejo. Pri kraških in istrskih hiškah, ki omogočajo zavetje pred dežjem in burjo, uporabljajo posebno tehniko prekrivanja strehe s previsevanjem skrl.

Suhi zidovi v odprti krajini služijo različnim namenom (so ogradni, pašniški, vinogradniški, mejni, kolovozni, podporni, protivetrni, protipožarni). V tehniki suhega zidu so grajeni podporni zidovi – škarpe, zavetja pred burjo, opore za trte, groblje, obzidani izviri, kali, vodnjaki, cisterne, ledenice, peskolovi, apnenice, poti,

mostovi, železniški nasipi, pečke, okopi, hiške, svinjaki, stopnice ipd. Ob železniških progah na Krasu so v tehniki suhogradnje postavljeni zidovi proti požarom in burji, ki so jih gradili do 70. let 20. stoletja. Suhozidno gradnjo danes večinoma uporabljajo za vzdrževanje in obnovo obstoječih zidov in objektov. Pri popravilu in gradnji suhih zidov si pomagajo z enostavnim orodjem in pripomočki (lopata, kramp, kladivo ...).

Suhozidno gradnjo še poznajo pripadniki generacij, rojenih pred drugo svetovno vojno, ko je bila tehnika v vsakdanji rabi in se je prenašala iz roda v rod. Na Krasu so jo začeli oživljati v 90. letih 20. stoletja in po letu 2000 so začeli izvajati akcije obnov in demonstracij. Leta 2015 je bilo ustanovljeno Partnerstvo za ohranitev in popularizacijo kraške suhozidne gradnje, ki organizira in izvaja delavnice učenja gradnje in spoznavanja tipologije na Krasu. V Istri so načrtno začeli oživljati suhogradnjo po letu 2010 v okviru projekta Revitas. Konec leta 2012 je bilo ustanovljeno društvo Jugna, ki skrbi za promocijo in izobraževanje o kamniti suhi gradnji ter obnavlja obstoječe suhozidne objekte. Izdan je bil priročnik z navodili za suho gradnjo, izvedenih je bilo več izobraževalnih delavnic.

Suhozidna gradnja je bila v preteklosti znana tudi v nekaterih drugih delih Slovenije, najbolj razširjena pa je v kraškem in istrskem prostoru, kjer je znana že od prazgodovine. Znanje se je prenašalo iz roda v rod z opazovanjem, posnemanjem in vajo, ki se je začela že od malih nog. Velik pomen je imela do druge svetovne vojne, ko se je začelo opuščanje tradicionalne kmetijske rabe tal in so suhi zidovi izgubili svoj pomen.

Datacija:

bakrena doba

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **DIVAČA (DIVAČA)**

Opis lokacije:

Kras (občine Divača, Sežana, Komen, Miren-Kostanjevica ter Hrpelje-Kozina) in Slovenska Istra (občine Piran, Izola, Ankaran in Koper).

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **420150** X: **60260**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00051.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Eda Belingar, 2014

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino, varstvo prostora

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Pokrajinski muzej Koper**

Strokovna področja:

etnologija, tehniška zgodovina, zidarstvo, kamnarstvo

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

- Kačiče - Ledenica ob hiši Kačiče 27 (EŠD 7369)**
- Lipica - Ledenica (EŠD 27623)**
- Sežana - Nova štirna (EŠD 29437)**
- Škocjan - Vaško jedro (EŠD 18391)**
- Matavun - Vas (EŠD 4998)**
- Smokvica - Domačija Smokvica 10, 13, 14 in 15 (EŠD 668)**
- Hrastovlje - Vas (EŠD 178)**
- Padna - Poljska hiška vzhodno od vasi (EŠD 26061)**
- Sežana - Stršinkova hiška (EŠD 15619)**
- Temnica - Pastirsko zavetišče Podlipovnik (EŠD 25467)**
- Topolovec - Arheološko najdišče Ovzide (EŠD 9399)**
- Lozice - Lipovževa bajta (EŠD 12806)**
- Lozice - Skupekova bajta (EŠD 12809)**
- Lozice - Šmoncova bajta (EŠD 12811)**
- Orehovica pri Podnanosu - Vinogradniško zavetišče (EŠD 19184)**
- Podbreg - Vinogradniško zavetišče v dolini Pasjega repa (EŠD 19185)**
- Slap pri Vipavi - Vinogradniško zavetišče Bratuževa bajta (EŠD 19151)**
- Slap pri Vipavi - Vinogradniško zavetišče Bizjak II (EŠD 19152)**
- Slap pri Vipavi - Vinogradniško zavetišče Bizjak I (EŠD 19153)**
- Slap pri Vipavi - Vinogradniško zavetišče Konje 1 (EŠD 19154)**
- Slap pri Vipavi - Vinogradniško zavetišče Konje 2 (EŠD 19155)**
- Slap pri Vipavi - Vinogradniško zavetišče Konje 3 (EŠD 19156)**
- Slap pri Vipavi - Vinogradniško zavetišče Mejakovec (EŠD 19189)**
- Lozice - Kamniti zid ob cesti (EŠD 12801)**
- Podbreg - Kamniti zid v vasi (EŠD 12818)**
- Šlovrenc - Vodni zbiralnik (EŠD 29309)**
- Vrhpolje pri Vipavi - Kamniti zid v Gorenji vasi (EŠD 12843)**

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Kraška in istrska kulturna krajina je rezultat bivanja človeka in njegove uporabe prostora od prazgodovine do danes. Pri tem sta prav gradnja na suho in suhi zid kot rezultat te dejavnosti ustvarila to krajino. Znanje zidanja na suho je bilo eden izmed osnovnih pogojev preživetja na tem svetu. Kamniti suhi zid kot rezultat dejavnosti v vseh svojih oblikah izraža prizadevanja za omogočanje rabe in izboljšanje zemljišč in je že zato vreden našega spoštovanja. Hkrati se je izkazal tudi kot čvrsta, trajna in estetska gradbena konstrukcija, ki bo preživela marsikatero današnjo, po predpisih gradbene stroke izračunano gradnjo. Primarna uporabna vrednost suhih zidov se danes izgublja, a hkrati narašča njihova estetska in trajnostna vrednost, zaradi katere sta kraška in istrska krajina tako privlačni. Znanje suhozidne gradnje omogoča vzdrževanje in obnovo obstoječih suhih zidov, to pa je navsezadnje tudi eden od potencialov za ohranjanje krajine in oživljanje tradicionalne rabe prostora v prihodnosti. Zelo je pomembno širjenje znanja gradnje na suho, ker tako to večino osvoji, razume in ceni čim več domačinov, tudi neukih in neveščih graditeljev suhih zidov, predvsem pa mlajši rodovi.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **20.5.2016**

Št.: **Rzd-01-16-00010-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-16-00010-11-01

Datum: 20.5.2016

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00051**

Ime enote: **Suhozidna gradnja**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **147**

Boris Čok

Lokev 166 e, 6219 Lokev

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Boris Čok se od leta 1967 ljubiteljsko ukvarja z zbiranjem ljudskega izročila in proučevanjem pastirske dediščine, kulturne krajine, naravne in zgodovinske dediščine okolice svojega kraja in Krasa. Leta 2009 je pridobil licenco za lokalnega turističnega vodnika po Krasu in Brkinih. Leta 2010 je uredil tri tematsko vodene poti v okolici Lokve. Znanje gradnje suhih zidov mu je posredoval njegov oče, kot samouk pa ga je spoznal tudi iz izročila pastirjev. Je član Partnerstva za ohranitev in popularizacijo kraške suhozidne gradnje (konzorcija). Znanje in veščino kraške suhozidne gradnje predaja na številnih delavnicah, na katerih je demonstriral, obnavljal ali na novo postavljal suhe zidove ter hiške. Svoje znanje posreduje na številnih strokovnih in poljudnih predavanjih ter vodenjih, tako učencem osnovnih šol kot v okviru raznih projektov, npr. v programu Fakultete za arhitekturo v Ljubljani na delavnici 'Kras suhozid 2011' in v okviru programa Erasmus na delavnici 'Kras suhozid 2011' z izgradnjo hiške v Lipici. Skupaj z Vojkom Ražmom je sodeloval z gradnjo hiške pri projektu Hortikulture Sežana 'Pepina zgodba' pod vodstvom inženirja Boruta Benedejčiča na prireditvi 'Chelseaflower show 2012' v Londonu. O gradnji je predaval in učil otroke in odrasle (prostostoječi zid, podporni zid in hiška) v okviru projekta 'Living Landscape', Škocjan, Nabrežina, Kosovelje, Trebče, Divača, 2013 in 2014, vodil obnovo suhega zidu pri dolu Leskovec v Živem muzeju Krasa v okviru projekta Kamen-most, Sežana, 2014, itd. Leta 2003 je izdal koledar za Krajevno skupnost Lokev s tematiko pastirskih hišk. Sodeloval je pri snemanjih dokumentarnih filmov z RTV Slovenija. Je soavtor Priročnika kraške suhozidne gradnje, ki je izšel 2013. Leta 2009 je podal pobudo za vpis prvih kamnitih hišk v Register nepremične kulturne dediščine.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **LOKEV (SEŽANA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **417185** X: **57831**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00147.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Darja Kranjc, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **20.5.2016**

Številka: **Rzd-01-16-00010-03**

Razlog: **pobuda**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Številka:

Razlog:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Številka:

Razlog:

11. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-16-00010-11-02

Datum: 20.5.2016

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00051**

Ime enote: **Suhozidna gradnja**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **148**

Rudi Bak

Škoflje 10, 6217 Vremski Britof

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Rudi Bak se je začel učiti suhozidne gradnje konec 40. let 20. stoletja kot pastirček, ko je med pašo popravil suhe zidove. Opazoval je, kako so narejeni in kako jih zidajo starejši vaščani, ter se nato v delu preizkušal še sam. Pozneje se je učil veččin suhozidne gradnje tudi od poklicnih zidarjev s Pregarij, ki so skrbeli za zidarska dela pri Rudniku črnega premoga Vremski Britof.

Vas Škoflje je na skrajni vzhodni meji apnenčastega kraškega sveta, zato je v nasprotju z osrednjo kraško planoto, na kateri je bilo kamenja in s tem drobirja na pretek, tu navada, da se suhi zidovi utrjujejo z mešanico kamnitega drobirja in ledine, ki se počasi sprime in drži konstrukcijo skupaj. Rudi Bak je dedič te prakse. Je član Partnerstva za ohranitev in popularizacijo kraške suhozidne gradnje (konzorcija). Znanje in veččino kraške suhozidne gradnje predaja na številnih delovnih akcijah in delavnicah.

Od leta 2000 sodeluje pri obnavljanju suhih zidov v okviru Krajevne skupnosti Škoflje – popravlja razmejitvene suhe zidove. Od leta 2003 v okviru vsakoletnih delovnih akcij obnavlja podporne in dvojne suhe zidove na ožjem zavarovanem območju Regijskega parka Škocjanske jame in med tem uči veččin mlajše sokrajane in zaposlene Javnega zavoda park Škocjanske jame.

V letu 2014 je učil suhozidne gradnje udeležence delavnice v okviru projekta 'Living Landscape', v letu 2015 pa otroke Osnovne šole dr. Bogomirja Magajne iz Divače, ki z njegovo pomočjo demonstrirajo suhozidno gradnjo v sklopu Dneva parka Škocjanske jame – Belajtnge 2015.

Do sedaj je na novo naredil in popravil najmanj 700 m suhih zidov v Špilah, Škofljah, na poti iz Škofelj proti Zavrhku in v Škocjanu.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **ŠKOFLJE (DIVAČA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **424112** X: **57363**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00148.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Eda Belingar, 2014

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **20.5.2016**

Številka: **Rzd-01-16-00010-03**

Razlog: **pobuda**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Številka:

Razlog:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Številka:

Razlog:

11. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-16-00010-11-03

Datum: 20.5.2016

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00051**

Ime enote: **Suhozidna gradnja**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **149**

Dejan Zdravec

Poljanska cesta 10, Ljubljana

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Dejan Zdravec se je s kamnito suho gradnjo srečal okrog leta 1980, ko je s sovaščani v Vukih nad Padno popravil nekaj porušenih zidov. Nadaljeval je v Donjih Baredinah (hrvaška Istra) in Pučah. Estetika suhe gradnje ga je očarala in mu takoj prirasla k srcu. Pri delu s kamnom so mu pomagali in svetovali starejši ljudje, ki so v mladih letih tudi sami gradili na suhi način. V tehniki kamnite suhe gradnje obnavlja obstoječe objekte in gradi nove: zadrževalne in prostostoječe zidove, kamnite hiške (poljska zavetišča za ljudi), tlake, stopnice, kale.

Dejan Zdravec je postavil pastirsko hiško v Pokrajinskem muzeju Koper, zgradil zid v Hrastovljah (Revitas 1) in istrsko kažeto na Medljanu (Revitas 2), obnovil svinjake in dvoriščni zid na Bržanovi domačiji v Smokvici (Revitas 2), prav tako pa sodeluje pri organiziranju in izvedbi več teoretičnih in praktičnih delavnic na temo suhega zidu.

Od leta 2013 je predsednik društva Jugna, v katerem so zbrani mojstri s poznavanjem tradicionalnih obrti v gradbeništvu, poudarek pa je na kamniti suhi gradnji.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **LJUBLJANA (LJUBLJANA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **462657**

X: **100815**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00149.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Sergij Palčič, 2013

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **20.5.2016**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-16-00010-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-16-00010-11-04

Datum: 20.5.2016

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00051**

Ime enote: **Suhozidna gradnja**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **150**

Sergij Palčič

Karli 5, 6272 Gračišče

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Sergij Palčič se s suhozidno gradnjo ukvarja ljubiteljsko že približno 20 let, zadnja leta pa je to tudi njegova poklicna usmeritev. Tehnike kamnite suhe gradnje ga je naučil oče, izpopolnjeval se je s praktičnim delom, ki je v glavnem potekalo v širši okolici Sočerge. Pri kamniti gradnji pazi, da se približa njeni lokalni podobi. Uporablja razpoložljiv kamen iz neposredne okolice. V tehniki suhozidne gradnje izdeluje zadrževalne zidove (škarpe), prostostoječe zidove, poljske hiške, tlake, stopnice, vodnjake ... Sodeloval je pri gradnji pastirske hiške v Pokrajinskem muzeju Koper, škarpe v Hrastovljah (Revitas 1) in istrske kažete na Medljanu (Revitas 2) ter obnovi svinjakov in dvoriščnega zidu na Bržanovi domačiji v Smokvici (Revitas 2), izvedel je dve praktični delavnici o kamniti suhi gradnji v okviru projekta Revitas 1.

Je član društva Jugna, v katerem so zbrani mojstri s poznavanjem tradicionalnih obrti v gradbeništvu, med njimi mojstri kamnite suhe gradnje.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **GRAČIŠČE (KOPER)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **414418** X: **34537**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00150.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Eda Benčič Mohar, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **20.5.2016**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-16-00010-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI